

Koegzistentne razine značenja u Marijinu *Magnificatu*

Đurđica Garvanović-Porobija

Adventističko teološko visoko učilište, Maruševac

dporobija@gmail.com

UDK:226.4:232.93

Izvorni znanstveni članak

Primljeno: 7, 2009.

Prihvaćeno: 9, 2009.

Sažetak

Marijin Magnificat je lirska minijatura izrazito bogatog semantičkog polja, s brojnim i višestrukim semantičkim razinama, koje autorica identificira i imenuje kao razinu 1. himničku i poetičku, 2. aktersku i akcijsku, 3. religijsku i ekleziološku, 4. revolucionarnu i prevratničku, 5. feminističku i rodnu, 6. maternističku i obiteljsku. Također se utvrđuje koegzistentnost i otvorenost polisemične poetičke strukture Magnificata, s brojnim angažiranim porukama za suvremenog čitatelja, posebice za obitelj. Iz iskustva Marijina što ga izriče u Magnificatu, kao i iz života svete obitelji, daju se izdvojiti posebne vrijednosti: ushit zbog roditeljstva, čast u odnosima roditelj-dijete te visoka svijest o misiji od Boga darovana djeteta.

Uvod

I dok se Marijin *Magnificat* ili hvalospjev pjeva u katedralama i na glazbenim scenama, dok se dojmljivo recitira ili šapuće u večernjim molitvama, raščlanjuje u propovijedima s različnih propovjedaonica, jasno je da se u njemu i danas nalaze novi sadržaji i svježije interpretacije za svaku generaciju i svaki aktualni trenutak. Tako se npr. dâ pročitati kako se Marijin *Magnificat* može predočiti kao *tapiserija*, kao *pjesma* i kao *putovanje* (Casey, 1999).¹ Naoko jednostavna lirska minijatura sjecište je brojnih značenjskih razina, poglavito biblijskih, te je nakana ovog

1 *Tapiserija* jer je sačinjen od „potke i osnove“, pri čemu je potka književno-biblijsko nasljeđe iz hebrejskih spisa, dok je osnova životno iskustvo i pobožnost „malenih“ i „siromaha“ koji su se okupljali u prvim židovsko-kršćanskim kućnim crkvama. *Pjesma* jer je stvaralački suobličena s obrascem SZ pjesama uz nov izričaj radosnog hvaljenja zbog Božje pozitivne intervencije u Marijinu životu i životu Marijinih „neznatih“ suvremenika. *Putovanje* jer u *Magnificatu* Marija kao učiteljica oslobođenja poziva na put solidarnosti i potpore obespravljenima i potlačenima.

članka prvenstveno utvrditi moguće razine značenja *Magnificata* i njihovu koegzistentnost, odnosno identificirati polivalentnost njegovog semantičkog polja i pravce njegove interpretacije te u kroki-potezima naznačiti njihovu primjenjivost i angažiranost u sadašnjem trenutku u sferi obiteljskoj i društvenoj, kao i *input* prevoditeljima i priređivačima novih biblijskih prijevoda na hrvatskom jeziku.

Da bi se izbjegle nejasnoće, valja istaknuti što nakana članka nije: 1. U njemu se neće pokušati konstruirati nov pridonos mariološkoj teologiji, 2. Predmet članka nije ni otkrivanje obrasca Marijina karaktera, premda će se, dakako, Marija kao karakter i akter prepoznati i istaknuti, 3. U članku se neće provesti cjelovita analiza *Magnificata*.

Budući da je *Magnificat* tako složen, a kao tekst dosad još nedostatno proučen, predmet bavljenja bit će – kao što je naznačeno – tek utvrđivanje polivalentnih semantičkih razina kao doprinos za cjelovitu analizu i potom interpretaciju samog teksta *Magnificata*, podrazumijevajući pritom literarni pristup. Opseg bavljenja je prema tomu istodobno kako skroman tako i uzan, odnosno strog.

Krucijalna značenja

Da se odčitaju krucijalna značenja, valja iščitati tekst u nekom od starijih prijevoda s autoritetom izvornika. Stoga se čitatelj može prignuti k npr. k Nestleovu Novom zavjetu kao jednom od pouzdanijih tiskovina i u Lk 1,46-55 pročitati na grčkom ili pak latinskom jeziku Marijin *Magnificat* te ga, štoviše, kad je riječ o hrvatskom čitatelju, usporediti s novijim prijevodima Novog zavjeta na hrvatskom jeziku – Rešetar/Vukovim, Šarićevim, Rupčićevim, Duda/Fučakovim, Kneževićim itd. utvrđujući osnovna značenja i valere što su nastali prijevodnim procesom. Tako već prva riječ, u grčkom izvorniku μεγαλυει, koja znači „to enlarge“, „to extol“, „to praise“ (Kittel, 1964:543), odnosno „veličati“, „uzvisivati“, „hvaliti“, zadaje znatan posao utvrđivanja značenja.

Prva rečenica u latinskom tekstu usuglašena je s grčkim i glasi: „Magnificat anima mea Dominum“ (Nestle, 1921:141). Dok Duda/Fučakov prijevod doslovno slijedi izvorni tekst, kako na leksikološkoj tako i na sintaktičnoj razini, Rupčić namjesto ekvivalenta „veliča“ izabire ekvivalent „slavi“. *Veličati* znači „uzdizati, uzvisivati, jako slaviti“. *Slaviti* pak znači „1. (koga, što) obasipati koga slavom, priznavati mu slavu 2. (koga, što) odavati počast u obliku postojećih i prikladnih običaja nekom događaju, svecu itd.“ Usto se navodi da se slaviti može rođendan. Svakako da je očito kvalitetniji izbor *veličati* jer je slaviti, i to jako, tek jedno - i posljednje - od navedenih značenja glagola *veličati*, koji nas uvodi u semantičko polje u kojemu su pridjev *velik*, a on između ostalog znači „koji je iznad prosjeka“ u stupnju, intenzitetu, značaju itd., ali i *veličajan*, što je knjiški ekspresiv i znači „koji se odlikuje obiljem ljepote i veličinom, koji je veličanstven u ljepoti“, te i *ve-*

ličanstven, sa značenjem 1. "koji izaziva divljenje; uzvišen, divan, krasan" i 2. "koji je iznimno velik i lijep".² Ekvivalent *veličati* uvodi nas dakle u semantičko polje naglašena i uzvišena hvaljenja s izrazitim estetskim i emotivnim intenzitetom. Marijin nas *Magnificat* tako uvodi u hvaljenje Boga s velikim intenzitetom, s velikom osobnom uživljenošću i s velikim argumentima. I to su krucijalna značenja „preludija“ u *Magnificatu*. Tim se smjerom može dalje.

I. Himnička i poetička razina

Nedvojbeno je da se Marijin *Magnificat* oslanja na psalamske himne te je uz Zaharijin *Benedictus*, anđeosku pjesmu *Gloria in Excelsis* i Šimunov *Nunc Dimittis* jedna od prvih kršćansko-židovskih ili židovsko-kršćanskih himni, odnosno pjesama, koje imaju slične odlike kao i psalmi iz SZ psaltira: paralelizam, ponavljanja, jednakomjerni ritam, akcent, strofe, preokret, kontrast. Ono što odlikuje himničnost *Magnificata* jest uvjerljiva usmjerenost na hvaljenje Boga i osobna argumentacija koja je predočena kako na pojmovnoj („Veliča duša moja Gospodina... jer velika mi djela učini Svesilni...“ Lk 1,46b i 49a D/F) tako i na slikovnoj razini („Iskaza snagu mišice svoje...“ Lk 1,51a D/F). Uz ovo psalamsko zaleđe, primijećeno je da je Luka „vjerojatno našao ovaj hvalospjev u krugovima ‘siromaha’“ (*Jeruzalemska Biblija*, 1994:1461), što upućuje na drugi tip stilsko-umjetničkog zaleđa: na folklorističan stil i pučku pjesmu.³ Pogledamo li Duda/Fučakov *Magnificat*, vidjet ćemo da stilistički odano slijede psalamsku himničnost, te da izrazito pomno biraju književne i knjiške ekspresive, kao što je izbor ekvivalenta „klikće“ u stihu: „Klikće duh moj u Bogu“, koji onomatopejski i ritmički priziva sliku gotovo neobuzdano radosnog klicanja poput ptice, ali da se poimeničenim pridjevima („*Silne* zbací s prijestolja,/a uzvisi *neznatne*././*Gladne* napuni dobrima,/a *bogate* otpusti prazne././ Istaknula Đ.G.P.) približuju folklorističnom stilu pučkih pjesama, dok se rečenicom „... a rasprši oholice umišljene“) prikućuju pučkoj rugalici. Rupčić i znatnije ističe folkloristično obilježje te će reći: „Junačko djelo izvede mišicom svojom“ Lk 1,51a KS, što podsjeća na junačke narodne pjesme, ili: „priskoči u pomoć Izraelu“ Lk 1,54a KS, što je kolokvijalni slikovni fosil koji upućuje na negdašnje „primitivne“ zajednice u kojima je susjed susjedu priskakao u pomoć u slučaju požara ili kakve druge nevolje. Može se dakle utvrditi kako književno i knjiško tako i folkloristično-pučko obilježje ove himne, u kojoj je puk zacijelo šutke prisutan.

- 2 Sva navedena značenja riječi, i u nastavku članka, preuzeta su iz *Velikog rječnika suvremenog hrvatskog jezika* Vladimira Anića, Zgb, 2005:1722 i 1425.
- 3 Stilski uspješni prijevodi Biblije u Hrvata nalaze „uzorke u pučkoj štokavskoj usmenosti“ (Pranjčić, 1986:31).

Za razumijevanje poetike *Magnificata* nužno je također razumijevanje i drugih dvojakosti koje proistječu iz pozicije pisca i povijesnog konteksta: hebrejsko-grčki ili semitsko-grčki stil, te također i onaj povijesno-eschatološki i najposlije himničko-dramatični. Evanđelist Luka je, kako stoji u *The New International Commentary on the New Testament, The Gospel of Luke*, napisao povijesno djelo. Njegove su smjernice upućene na svetu povijest, odnosno povijest spasenja Božjeg naroda, doslovce: "He therefore intended his Gospel as a historical work" (Geldenhuys, 1979:41). Usto, Luka/Djela nose sličnost s povijesnim djelima koja su bila u optjecaju u prvom stoljeću poslije Krista (Brown, 1978:107). Uz povijesnost i tradicijsku dimenziju, *Magnificat* se analizira i kao eschatološko djelo, neki autori (Gunkel) isključivo, dok ga drugi shvaćaju kao spoj ili mješavinu (Nolland, 1989:64). I s obzirom na to da se u *Magnificatu* nalaze tri karaktera, o kojima će biti riječi kasnije, te da su oni u burnoj i oponentskoj interakciji, može se utvrditi i dramatičnost. Stoga je *Magnificat* himna dramatična naboja i na tom se tragu također može opisivati njegova poetika (Gaventa, 1995:22).

Unatoč ovim pobrojanim dvojakostima u osnovama poetike *Magnificata*, većina autora smatra ga književno ili literarno cjelovitim i autentičnim (Bailey, *NESTR* 1 1979:29-35; Tannehill, *JBL* 93: 1974:263-75; Dupont, *NRT* 102, 1980:321-43, u Nolland, 1989:64)

U skladu s pobrojanim dvojakostima, i onima koje još nisu istaknute, poetiku *Magnificata* moguće je uobličiti i opisati držeći na umu polje puno suprotstavljenih i raspolučenih silnica, koje podsjeća na svijet što čeka Božji sud i Božje spasenje.

II. Akterska i akcijska razina

Iako se Marijin *Magnificat*, ili hvalospjev Marijin, predočuje u četirima stancama⁴, moguće je promotriti ga i s obzirom na tri aktera koji se daju prepoznati već u prvom čitanju, a oni su: 1. Gospodin, 2. neznatni i 3. oholi.⁵ U tekstu će se istaknuti deskriptivno polje svakog pojedinog aktera drugačijim grafičkim tipom - Gospodin podebljanim, neznatni kurzivom i oholi standardnim. Stoga će tekst poprimiti ovakvu vizuru:

4 Stanca se najčešće definira kao talijanska oktava, odnosno „strofa od osam stihova (*ottava rima*) izvorno u endekasilabu s oblikom rimovanja abababce“ (Ružić, 1985:757), ali se ovdje termin koristi kao u engleskoj poeziji da označi arhaičnu strofu.

5 Akteri se mogu nazvati i karakterima, kako se zalaže Gaventa (1995:21), ali se u ovom članku opredjeljujem za aktere zbog toga što će se prvenstveno pozornost usmjeriti na njihovu aktivnost.

„Veliča duša moja Gospodina;

⁴⁷*klikće duh moj u Bogu,*

mome Spasitelju,

⁴⁸**što milostivo pogleda na neznatnost službenice svoje:**

Odsad će me, evo, svi naraštaji

zvati blaženom.

⁴⁹**Jer velika mi djela učini Svesilni,**

sveto je ime njegovo!

⁵⁰**Od koljena do koljena dobrota je njegova**

nad onima što se njega boje.

⁵¹**Iskaza snagu mišice svoje:**

Rasprši oholice umišljene.

⁵²**Silne zbací s prijestolja,**

a uzvisi neznatne.

⁵³**Gladne napuni dobrima,**

a bogate otpusti prazne.

⁵⁴**Prihvati Izraela, slugu svoga,**

kako obeća ocima našim:

⁵⁵**spomenuti se dobrote svoje**

*prema Abrahamu i potomstvu njegovu
dovijeka.“*

Prvi, dominantni akter je **Gospodin**. On je, prema Mariji (jer cijeli tekst kazuje Marija, premda je iza nje i Luka, i stoga je i Gospodin iz njezina kazivanja prikazan iz njezine točke gledišta, ili u širem smislu njezina doživljajnog rakursa), osobni Spasitelj. On je milostivo pogledao na nju i velika joj djela učinio. Sintagma „velika djela“ referira, dakako, na Božju namisao da je pozove na jedinstvenu ulogu djevičanske Kristove majke, iz čega su proistekli brojni blagoslovi, odnosno blaženstva. Njegovo je ime sveto i Njegovo milosrđe vremenski i generacijski neograničeno («od koljena do koljena») te se Božja imanentnost u svijetu oblikuje nesvršenim glagolskim vidom, koji dopušta interpretativnu mogućnost poimanja Božje milosti poput rijeke koja stalno teče. No, istodobno, On je junak, i to gotovo romantičarski agiln i silan. Njegovo junaštvo i moć se ogledaju prvenstveno u tome što je raspršio ohole, zbacio s trona vladare, a uzvisio neznatne. Gladne je nasitio, a bogataše otpravio bez hrane, te prihvatio Izraela, držeći obećanja što ih je izrekao. Tako predočen, Gospodin je Onaj koji izvršuje pravdu na zemlji, On preokreće naopake tijekove povijesti i izokrenutu svjetovnu ljestvicu vrijednosti. On je aktivist i borac – On je akter koji radi. Gospodin pruža nadu u svojoj naglašenoj aktivnosti, označenoj u tekstu intenzifikacijom ostvarenom nagomilanim glagolima – *rasprši, zbací, uzvisi, zasiti, otpusti, priskoči*. Gospodin čini velika djela za osobe od kojih nema nikakve koristi. A onaj akter koji se toliko zauzima

i radi - i ljubi, što je psihološki preduvjet za bujnu aktivnost izraženu glagolima u svršenu vidu i u *vivo* tempu. Bogat je značenjski potencijal spoznaje Boga u *Magnificatu* Jeruzalemska Biblija, odnosno J. Fućak i B. Duda, istaknula postavljanjem glagola u prvi dio naglasne cjeline: *Iskaza snagu... Rasprši oholice... ... a uzvisi ... prihvati ...*, što svjedoči o znalačkom razumijevanju duhovna etimona u tekstu *Magnificata*.

Drugi akter su **neznatni**, među koje Marija ubraja i sebe.⁶ Ono što nju posebno odlikuje jest osjećaj velike radosti i blaženstva. No, to nisu trenutačni i hla- pljivi osjećaji, nego stanje. Ona je uistinu blažena, što znači u cijelosti ispunjena i sretna, i tako će je – uvjeren je - nazivati svi naraštaji. Marija nije, prema tome, nesvjesna posuda koju je nebeski Otac upotrijebio kako bi na zemlju poslao Sina. Ona je osviještena i prosvijetljena o ukazanoj milosti i puna oduševljenja. Ona slavi Gospodina cijelim svojim bićem. U prijevodu se lijepo postpozicijom («duša moja», a ne «moja duša») ističe njezin *ushit*. Takve postpozicije su znane odlike biblijskog stila, stoga Duda i Fućak izbjegavaju shematičnost te će kombinirati pridjev uz imenicu katkad u postpoziciji katkad u standardnoj poziciji, koja također u biblijskom kontekstu, iznevjerujući očekivanje, može biti stilogena.⁷ Ne padajući ni u kakvu vjersku ekstazu, Marija uza sve svoje oduševljenje argumentira Božju veličinu i razloge njezina slavljenja. Ne ostaje samo na razini svog iskustva, nego se osvrće na sve koji Gospodina poštuju, na sve koji su gladni i neznatni. Sebe postavlja rame uz rame s njima. I Izrael je kao narod, u Marijinu kazivanju, neznan i ovisan o Božjem milosrđu (ili „dobroti“ – D/F).⁸

Marija se dakle može poimati, kako se nadaje u *Magnificatu*, kao Marija koja pjeva i koja je prema tomu neravnodušna u odnosu prema prvom i dominantnom akteru koji „čini velika djela“, odnosno Gospodinu. Ona se kao akter i kao karakter može rekonstruirati po svom „direktnom govoru“, kako primjećuje Gaventa o karakterima citirajući Mary Doyle Springer (Gaventa, 1995:22). Marija se nastavlja na niz žena koje pjevaju iz OT: Mirjam (Izl 15,21), Deboru (Suci 5), Anu (1 Sam 2,1-10) te i nekanonsku Juditu (Jdt 16,1-17).

6 Marija je mala i neznatna i prema tomu kako se osjeća (ponizno) i živi (u siromašnim uvjetima) tako i prema literarnoj ulozi, jer se smatra minornim karakterom, prema prostoru koji joj je dan u Evanđeljima, a *minorni karakteri služe kao dopune primarnim karakterima* (Gaventa, 1995:22). Marija uzdiže Boga kojemu služi.

7 U biblijskom se stilu u hrvatskom jeziku posvojni pridjevi pojavljuju redovno u postpoziciji te se više ne registriraju kao stilski obilježeni, već kao „petrificirani oblici“. U slučaju da promijene poziciju i nađu se u standardnom položaju ispred imenice, mogu biti stilogeni (Mićanović, 2002:188).

8 Marija je doživjela Božju aktivnost izbora, premda je bila „ponižena, bijedna, niska podrijetla i inferiorna“. Ovo pokreće pitanje zašto Bog bira neznatne. Odgovor je u Božjem načelu stvaranja nečega ni iz čega (Malcolm, 2002:132).

Također se jasno uočava Marijina zainteresiranost za druge, odnosno neznatne bližnje u svom okružju. Njihove patnje ona razumije, što može biti i odsjev Lukinog liječničkog zanimanja za ponižene i bolesne ljude koji pate. Književni konstrukt Isusa u Lukinu evanđelju inklinira također liječničkoj ulozi, odnosno Isus je u njemu „the Divine Physician“ (Geldenhuyts, 1979:43).

Treći akter su **oholi** „u misli srca svoga“ (KS) ili „oholice umišljene“ (D/F). To su vladari i moćnici koji ugnjetavaju neznatne i bogataši kojima ništa ne treba i nisu gladni. Uz socijalnu i povijesnu dimenziju ovih antijunaka, dakako, valja u duhovnu kontekstu prepoznati i duhovne bogataše, site svoje vlastite pravednosti, te sve oholice koji s prijezirom i omalovažavanjem pristupaju drugim ljudima. Marija ne krije zadovoljstvo zbog Božjeg pravorijeka nad ovim nepokajanim grešnicima, ali prema prostoru u tekstu koji im pridaje i broju riječi kojima ih karakterizira – četiri riječi ukupno za razliku od broja riječi koje rabi za deskripciju Gospodina (aproksimativno 44) – razvidno je da o oholima ne želi ni misliti a nekmoli likovati nad njihovom propašću. U maniri psalmista sažimlje svekoliku starozavjetnu spoznaju.

III. Religijska i ekleziološka

Marijino neponovljivo iskustvo što ga izriče u *Magnificatu* magnetično uključuje i druge ljude sve do suvremenih individua: jer svatko je ili neznatan ili ohol, te se može, a na što tekst nuka, pitati: Imam li ja svoje iskustvo s Gospodinom zbog kojega bi Ga «duša moja» mogla slaviti? Marijino se iskustvo sastoji u potpunom predanju misiji koju joj je Gospodin namijenio. Ona je otkrila puni smisao u svojoj ulozi. Shvatila je da ima posebnu i nadasve jedinstvenu zadaću, da upravo nju Bog traži i treba kako bi poslao svog Sina na svijet i po Njemu ga spasio. Djevica koja je mogla maštati o ovozemaljskom zasnivanju obitelji sada je shvatila da postoji uz legitimno snivanje o obitelji i viša svrha njezina života, viši san koji će je učiniti „blaženom“ u očima svih naraštaja. Marija je našla cjelovitu sreću, jer *blažena* znači „koja je ispunjena osjećajem sreće“. Toma Akvinski na pitanje „Sastoji li se sreća u nekom stvorenom dobru?“ odgovara između ostalog: „Isključeno je da bi čovjek mogao naći sreću u stvorenom dobru. Jer sreća se sastoji u nekoj savršenoj vrednosti koja potpuno umiruje ljudsku težnju. Inače, ne bi predstavljala konačnu svrhu, nego bi trebalo tražiti još nešto drugo. No, ljudska volja, odnosno težnja odnosi se prema sveopćem dobru (universale bonum) kao što se ljudski um odnosi prema sveopćoj istini (universale verum). Iz toga vidimo da samo sveopće dobro može smiriti ljudsku volju. A to se dobro ne može naći u stvorenom dobru, već samo u Bogu. Sva stvorenja posjeduju dobrotu u ograničenoj mjeri. Prema tome, samo Bog može ispuniti volju čovjeka, što, uostalom, dolazi do izražaja u *Psalmu 102,5*: „Koji ispunja dobrima tvoje čežnje“. Dakle, čovjek može naći

sreću samo u Bogu“ (Podcrtala Đ. G. P.) (Akvinski, 1981:222). Marijine težnje su bile potpuno „umirene“, ili ostvarenjem najskrivenijih čežnji kojih možda i sama nije bila svjesna ove su težnje bile u svoj plemenitosti osviježene i najposlije ispunjene. Odgovor je na taj duboki zaziv čovjeka za smislom i željom da Bogu treba i služi u Marijinu slučaju došao na njoj nezamislivo *veličajan* način. I to je vjersko iskustvo, tip čije varijante – bezbroj varijanata – svaka individua koja ima kršćansko religijsko usmjerenje ponovno proživljuje, ne dakako s istom zadaćom, nego s istim žarom. U kršćanskim se krugovima već kolokvijalno uporabljaju izrazi kao što su: „Krist se rodio u našem srcu“ ili „Krist se rađa u našem životu“ i sl., što je naznaka stanovite spoznaje o sličnosti s rađanjem Krista u Marijinu životu. Marija je bila prva Židovka kršćanka, koja je povjerovala u Krista kao Mesiju i Spasitelja te „Boga s nama“. Ona je bila prva dionica Života koji je Otac nebeski podario svojoj zabludjeloj djeci. Isto posredovanje Života (odnosno Krista koji je Život - Iv 11,25) ostvaruje se u Kristovim sljedbenicima i učenicima u svim vremenima i prostorima. Kršćani „već sad“ doživljaju predukus neprolaznog Božjeg svijeta i građani su Božjeg kraljevstva u kojemu život pobjeđuje smrt, pravda nepravdu, ljubav nasilje. Čitajući *Magnificat*, Kathleen Norris piše da u njemu može čuti i vidjeti literarnu i teološku riznicu rane Crkve te ističe: „Like Mary I am invited each day to bring Christ into the world in my prayers, thoughts, and action“ (Norris, 2002:XI). Stoga je *Magnificat* više no molitvenik ili libreto, on je prostor prijenosa vjerskog iskustva rane Crkve.

Mogući smjer interpretacije jest i ekleziološki, prema kojemu je Marijino iskustvo arhetip iskustva Crkve, koja bi po tomu imala zašto klikatati i argumentirano progovoriti o Bogu koji je unio čudesan preokret u život izgubljenih ljudi. Posebno se ovaj aspekt ističe u marioloških autora, koji opisuju Mariju i kao arku i kao kovčeg saveza. Djevica Marija je i model vjere i milosrđa te „primjerna realizacija“ ili tip Crkve (Haffner, 2004:240).

IV. Revolucionarna ili prevratnička

Razina značenja koju primjećuju neki autori, ili „revolucionarni princip“ (Geldenhuys, 1979:86), jest uzdizanje siromaha i slabih naspram poniženja bogataša i moćnika (Hawes, 1995). Tema koju obrađuju, kako navodi isti pisac, „entuzijastični autori“ bremenita je i prisutna tijekom cjelokupne povijesti književnosti i njome su se hvatali u koštac najpriznatiji pisci – Tolstoj, Stendhal, Balzac i dr. U hrvatskoj se književnosti ovaj motiv vjerojatno najeksplicitivnije ponavlja u Gundulićevu *Osmanu* u poznatim stihovima:

„Kolo od sreće uokoli
Vrteći se ne pristaje:

Tko bi gori, eto je doli,
A tko doli, gori ustaje.

Sad vrh sablje kruna visi,
Sad vrh krune sablja pada,
Sad na carstvo rob se uzvisi,
A tko car bi, rob je sada.“
(Bogišić, 1975:91)

Mora se dakako primijetiti da Gundulić ne izriče misao *Magnificata* na vjeran način. Iz sadašnje perspektive ova promjena koju Gundulić zamjećuje kao stalnu „mijenu“ čini se kao da je produkt slijepe sreće ili sreće koja se pukim odabirom *izvuče* na lutriji. Istina, stanovita aktivnost što kruna, što je sinegdoha za kraljeve i moćnike, što robova, što je slika svih obespravljenih, može se jasno uočiti, ali ona izgleda kao jedan napor kojim upravlja gotovo slijepi fatum. Sve bi se tako dogodilo i da nije bilo ubojstava i bitaka. Nema revolucionarne euforije niti revolucionarnog idealizma kao njegove teorijske pretpostavke.

Tekst *Magnificata* opisuju radikalni prevrat, koji je predočen hijazmom s motivima A - silni (moćni), B - neznatni (slabi)/ B' - gladni (slabi), A' - bogati (moćni):

„Silne zbaci s prijestolja,
A uzvisi neznatne.

Gladne napuni dobrima,
A bogate otpusti prazne.“

U *Magnificatu* nema nikakvog političkog ili revolucionarnog povika. Nitko se ne poziva na rat ili krvoproliće. Nema štoviše ni likovanja nad propašću moćnika koliko je divljenja prema Onomu koji donosi svoj pravorijek. Božji je pravorijek na strani neznatnih, nemoćnih i siromašnih. Bog je na strani malih kakva je i kazivačica. Marija očitno evocira povijesne događaje o kojima se pjevalo u njezinu narodu, o pobjedama moćnih naroda koji su bili nasilni i neprijateljski raspoloženi prema Božjem narodu, ali i o spasenju od gladi brojnih pojedinaca o kojima se moglo čitati u svetim spisima ili ih slušati u besjedama, npr. o Ruti Moapki. Posvemašnje divljenje prema Bogu kao nacionalnom i osobnom junaku, vitezu, ratniku i kako Spasitelju tako i Sucu prati ozračje potpunog povjerenja te se ono što se kazuje u prošlom vremenu ipak u cjelokupnom kontekstu sveltremenosti može shvatiti i kao relativan aorist, odnosno kao kako djelo prošlosti tako i sadašnjosti i budućnosti. Svi neznatni i slabi mogu se, sugerira *Magnificat*, pouzdati u sveltremenog Zaštitnika i Izbavitelja. Time se i proročanski navijestilo Kristo-

vo hranjenje siromašnog mnoštva u materijalnom i u duhovnom smislu, što je smjernica svim obespravljenim narodima koji u postojećim državama trpe od moćnijih i nasilnijih naroda i/ili pojedinaca autoritarnih vođa – da je najsigurniji put do oslobođenja i pravde pouzdanje u Boga koji sve radi u svoje vrijeme, što-više koji se izričito i silno zauzima za male i neznatne, posebice ako prepoznaju Božju volju i slijede je. Izlazak je samo model koji je mogao sačuvati mnoge živote, poruka je koju sugerira *Magnificat*, a valja je u analitičnijem čitanju dokazati.

V. Feministička ili rodna

Feministički usmjereni interpretatori nazvali bi *Magnificat* patrijarhalnim name-tanjem ženske podčinjenosti, budući da Marija u pjesmi samu sebe naziva *neznat-nom* i *službenicom*, neki prijevodi čak izabiru riječ *služkinja* (HBN, 2006:102). Od žena se zahtijevala pokornost kao rezultat shvaćanja da je žena biće nižeg stupnja od muškarca i da je valja koristiti, nažalost, samo u svrhe pukog biološkog materinstva i kućnih poslova te podrediti volji muževa i njihovim prohtjevima. Feministički pokret je, uz ostale činitelje, pridonio da se Marija odbacuje te da se smatra kako je ona zastupnica patrijarhata. (Miller-McLemore, 2002:102). Ono što se u *Magnificatu* da prepoznati jest da Marija vrlo radosno prihvaća svoju ulogu i u njoj otkriva smisao svog života, štoviše viši smisao – kako je već bilo istaknuto. Također ona pjeva i kazuje svoje iskustvo javno i time se stavlja bok uz bok s muškarcima psalmistima te se ni u kojem slučaju ne može shvatiti kao manje vrijedna u odnosu na muškarce. Svojim evociranjem povijesnog i nacionalnog iskustva Marija se stavlja u red onih koji promišljaju o „jučer, danas, sutra“ u svom narodu. Usto, Marija ne skriva da je izrazito počašćena Božjim odabirom da upravo ona, žena, koja je možebit u svom okružju shvaćana kao slaba poput svih žena, dobiva tu veliku mogućnost sudjelovanja u Božjem darivanju Sina svijetu. U neznatne koje je Krist uzvisio pripadale su svakako i žene. Krist je razgovarao s njima, podučavao ih, pomagao da izađu iz ponižavajućih pozicija, opraštao im i izravno spašavao od smrti, kao onu ženu uhvaćenu u preljubu, liječio – kao onu ženu od tečenja krvi - Lk 8,43-48, kojoj bi se danas možda dijagnosticirao miom, a možda i karcinom, ili pak pogrbljenu i zgrčenu ženu – Lk 22,26, kojoj bi se postavila dijagnoza osteoporoze. Upravo je u Luki „kao nigdje drugdje“ pokazan nov odnos prema ženama (Geldenuys, 1979:44). Krist je vraćao ženama njihovo dostojanstvo, brinuo za njihov dignitet i darivao im slobodu za pristup Bogu koji ih cijeni i voli bez obzira na spol ili izgled, godine i status. Stoga nije neobično što su mnoge žene od Marije naovamo postale žarke kršćanke i doživjele slobodu od stega njihovih porobljivača. Jaki u ovom nepravednom svijetu vladaju, ali u Božjem svijetu vladaju oni koji služe, koji osjećaju vlastitu neznatnost i „najveći su kao najmanji“ Lk 22,26. Nema naznaka u *Magnificatu* da bi Marija htjela biti

drugačija no što jest, da bi htjela biti bogata i moćna, ili da bi zagovarala svijet u kojemu će rob, kao u Osmanu, baciti sablju na krunu ili sam postati krunom. Ona želi služiti Bogu i biti i ostati u svijetu službe, u svijetu u kojemu će neznatni doživjeti svoj puni dignitet ne nastavlajući slijepo kolo krvavih „mijena“.

VI. Maternistička i obiteljska

Za Hegela su *patos* i *romantična forma umjetnosti* ideali što ih je predočio u svojoj estetici. Pišući o ljubavi kao romantičnom idealu, istaknuo je važnost Marijine ljubavi odnosno materinske ljubavi: „Ali u ovoj oblasti najpristupačnija za umetnost jeste ljubav Marije, *materinska ljubav*, taj najuspeliji predmet religijske romantične fantazije. Najviše realna, ljudska, ona je ipak potpuno duhovna, bez interesa i bez potrebitosti prohteva, nije čulna a ipak neposredna: apsolutno umirena blažena usrdnost – To je ljubav bez žudnje, ali ona nije prijateljstvo, jer prijateljstvo, čak i kada je još toliko puno duševnosti, ipak zahteva neku sadržinu, neku suštinsku stvar kao cilj koji ujedinjuje. Međutim, materinska ljubav, bez ikakve istovetnosti ciljeva i interesa, ima neposredni oslonac u prirodnoj povezanosti. Ali ljubav majke ovde se isto tako ne ograničava na tu prirodnu stranu. Marija u detetu koje je nosila pod svojim srcem, koje je rodila u bolovima ima potpuno znanje za sebe i osećanje same sebe, i to isto dete, krv njene krvi, stoji opet tako visoko iznad nje, pa ipak to uzvišenje pripada njoj i jeste predmet u kome ona zaboravlja i održava samu sebe. Prirodna usrdnost je skroz oduhovljena, njena prava sadržina jeste božansko, ali prirodno jedinstvo i ljudsko osećanje prožimaju to duhovno na čudesan način, tiho i nesvesno. (Podcrtala Đ. G. P.) To je blažena ljubav majke, i samo jedne takve majke koja je prvobitno u toj sreći.“ (Hegel, 1986:244) Jedinstven odnos Marije s Bogom uistinu je misterij i ne dà se objasniti kako je Marija kao majka Isusova uspijevala razlučiti biološki, odnosno prirodni, osjećaj majčinske povezanosti i onaj drugi, duhovni, koji ju je upućivao na Krista koji je „tako visoko iznad nje“ i njezin je Spasitelj i Bog. No, bez obzira na ovu romantičnu tajnovitost, Marija je svakako uzor- ili model-majka. U *Magnificatu* se ne govori izravno o roditeljstvu, ali je kontekstualna činjenica navještenja Kristova rođenja jasan *spiritus movens* cijelog Hvalospjeva. Marija kazuje o velikim djelima što ih joj je učinio Svesilni, od kojih je – logično – najveće djelo bilo Kristovo utjelovljenje na čudesan način, po osjenjenju Duha Svetoga.

Premda je Marijin odnos s Bogom u Kristovu rođenju vrlo poseban, Marijin model u Božjem joj darivanju Sina svakako je u nekoliko primjenjiv i na sve roditelje, koji doživljuju misterij rađanja novog bića uz Božju pomoć, jer „dah životni“ je od Boga i on ga, prema Bibliji – Post 2,7; Ps 90, daje i može uzeti. Svako rođenje djeteta jest biološko iskustvo, ali je ono i emotivno, duševno, socijalno iskustvo i ono jest, ako ga takvim prepoznamo, i duhovno iskustvo s Bogom, koji

je istinski roditelj, kako otac tako i majka.⁹ Eva je – kad je rodila Kajina – uskliknula: “Muško sam čedo stekla pomoću Jahve!” Post 4,1. Možda je Eva uistinu povjerovala da je to Mesija zbog imena što ga je dala Kajinu i vjerojatne konekcije s obećanjem što ga je izrekao Bog o njezinu potomku koji će nadvladati Zmiju – Post 3,15. No ushit je u našem kontekstu zanimljiv po tomu što je Eva shvatila da ona i muž joj Adam nisu sami mogli stvoriti dijete, nego pomoću Jahve. Taj element svijesti o Božjoj intervenciji i prisutnosti u rađanju djeteta bitna je odlika i potreba istinskog roditeljstva. Pitanje je što se dogodilo da je Kain, koji je došao pomoću Jahve i čija je majka toga bila svjesna poput Marije u *Magnificatu*, ipak završio kao ubojica, i to bratoubojica, dok je Krist postao žrtva poput Abela. Ovo pitanje je, dakako, kompleksno i nije više predmet ovog članka, ali je jasno povezano s funkcioniranjem grijeha i zla te bi moglo u svojoj obradi biti doprinosom za misao o odgoju. Činjenica je da je taj Jahve čije je aktivne prisutnosti majka Eva bila svjesna preventivno razgovarao s Kajinom ne bi li spriječio bratoubojstvo te da je nakon što je Kajin to ipak počinio zaštitio Kajina od odmazde i daljnjeg nizanja zločina. Jahve je dakle bio prisutan u Kajinovu životu i unatoč Kajinovu grijehu.

Premda je Krist u više navrata razlučio da on nije podvrgnut volji svoje zemaljske majke, nego volji svog nebeskog Oca, Marija je u *Magnificatu* nedvojbeno izrekla osjećaj počašćenosti. Od samog je začeca Marija kao Isusova majka osjećala čast, i to upravo prema petoj zapovijedi u dekalogu: “Časti svog oca i majku da bi se produžili tvoji dani na zemlji koju ti je dao Adonaj/JHVH, tvoj Elohim.” Izl 20,12. André Chouraqui, čiji je tekst pete zapovijedi naveden, piše: „U mojem prijevodu Biblije glagol ‘častiti’ prijevod je s hebrejskog *kaved* (ili *kabed*). Korijen ovoga glagola znači ‘dati na težini’, ne ophoditi se olako s onim koga hoćemo častiti. Doslovno, Zapovijed zahtijeva da svoje roditelje ne prepuštamo usahnuću.“ (Chouraqui, 2005:143) Samo rođenje Isusovo donijelo je Mariji osjećaj časti pred „svim naraštajima“. U kasnijem životu nalazimo također zapise o situacijama u kojima se Marija osjećala časno zbog Isusa, premda ju je – dakako – osjećaj časti pratio stalno i unatoč neporecivim kušnjama i obiteljskim problemima što ga je imala Isusova obitelj u svom nesnalaženju s drugačijim tipom osobe kakav je neosporno bio Isus.¹⁰ Na svadbi u Kani Galilejskoj Isus, premda joj daje znati kako prvenstveno sluša svog nebeskog Oca, ipak postupa prema njezinoj zamolbi – Iv 2,1-12. Stvaranje vina od vode Mariju je moralo ispuniti osjećajem časti. Čak i u trenutku svoje muke Isus brine za majku te joj ostavlja zamjenskog sina, svog

9 „Adonaj/JHVH Elohim, stvoritelj i maternica sveg života, nebeski je arhetip oca i majke“ (Chouraqui, 2005:143).

10 O dezorijentaciji i reorijentaciji obitelji što ih kršćanska vijest donosi, vidi Elizabeth Johnson, *Who is my mother?*, u *Blessed one: Protestant perspectives on Mary*, 2002:42.

bliskog učenika Ivana, da bude uz nju i olakša joj duševne muke jer joj je „nož probio dušu“ (Iv 19,25-27). Marija je i tada, premda je bila ostavljena, mogla osjećati čast zbog nježne skrbi jednog nadasve neobičnog Sina.

I treća sastavnica roditeljstva koja se nadaje iz *Magnificata*, uz *ushit* i *čast*, jest svijest o *misiji* rođenog ili budućeg djeteta. Marija je od nebeskog glasnika obaviještena o tomu da će njezin sin, odnosno Božji Sin, sjesti na Davidov prijestol i vladati zauvijek. Kristova je mesijanska uloga zacijelo Mariji bila jasna. Roditeljstvo je ispunjeno i osmišljeno u cijelosti kad se sin ili kći rode za neku posebnu misiju i ulogu. Čini se da svi sinovi i kćeri imaju Bogom danu zadaću ako je to molitva roditelja zaiskala i ako su roditelji svjesni da je dijete dar a oni u tom darovnom procesu Božji službenici, kako je to izrekla Marija u *Magnificatu*. Jedan takav model je nedvojbeno Ana, majka proroka Samuela, koja je tražila dijete od Boga. On joj je uslišao usrdnu molitvu i dao joj sina s posebnom proročkom ulogom. Anin je hvalospjev iz 1 Sam 2,1-10 intertekstualno prisutan u *Magnificatu*, uz mesijansko navješćivanje u Iz 11. Usporednom analizom nalaze se brojne sličnosti te se *Magnificat* može učiniti kao formulaično ponavljanje Anina hvalospjeva.

Sličnosti su npr. sljedeće:

Anin hvalospjev: „Kliče srce moje u Jahvi“

Marijin hvalospjev: „Klikće duh moj u Bogu“

Anin hvalospjev: „Nekoć siti sad se za kruh muče,
Nekoć gladni ne gladuju više.“

Marijin hvalospjev: „Gladne napuni dobrima,
A bogate otpusti prazne.“

(RFD, 2005:296/1461)

No, kako je diferencija još veći broj, jasno je da je *Magnificat* posebna i izvorna pjesma. Jedna od razlika u hvalospjevima jest što se u Aninu hvalospjevu spominju nerotkinja i majka mnoge djece, što je njezina obiteljska traumatična projekcija. Također je u Aninu hvalospjevu oponenata više i oni su: junaci i nemoćni, siti i gladni, nerotkinja i rotkinja, ubogi i bogati, slabići i knezovi, vjernici i zlikovci. Može se reći da je Marijin *Magnificat* u odnosu na Anin manje opterećen napetošću između oponentskih skupina, a više usmjeren na Božju moć, pravednost, ljubav. On je vedriji, kliktaviji, prozračniji.

Snažan osjećaj smisla imali su i roditelji Ivana Krstitelja. Većina komentara ističe poveznice među narativima o Isusu i Ivanu. Tako Brownova struktura narativa pokazuje da je *Magnificat* upravo najsnažnija poveznica između dvaju tekstova. Ne čudi da su neki tekstovi kao pjevačicu ili kazivačicu navodili Mariju,

a neki pak Elizabetu. Spomenuta struktura (Brown, 1978:108) izgleda ovako:

Ivan Krstitelj Navješćivanje rođenja (1,5-25)	Isus Navješćivanje rođenja (1,26-38)
Posjet Marije Elizabeti (1,39-56) (<i>Magnificat</i> , rr 46-55)	
Rođenje Ivanovo (1,57-58)	Rođenje Isusovo (2,1-20) (<i>Gloria in Excelsis</i> , rr 13-14)
Obrezanje (1,59-79) (<i>Benedictus</i> , rr 67-79)	Obrezanje
Očišćenje u Hramu i Šimunovo i Anino blagoslivljanje (2,22-38) (<i>Nunc Dimittis</i> , rr 28-32)	

Iz ove je strukture, kojoj još nedostaje element rasta djeteta, razvidno da su poetički oblici u narativima imali značajno mjesto te da je *Magnificat* uistinu poveznica među usporednim tekstovima o Ivanu i Isusu.

Zaharijin hvalospjev pjesnički je pandan s *Magnificatom*, ali koji kazuje – otac. U ovom hvalospjevu - Lk 1,68-79 Zaharija *blagoslivlja* Boga, kao što ga Marija *veliča*, no on ne otkriva svoje osjećaje tako izravno i u „ja“ formi, nego sebe uvršćuje među „nas“, Božji narod. On blagoslivlja Boga jer je ispunio obećanje i poslao dugo željenog i iščekivanog Spasitelja u „domu Davidovu“, kako je obećano „na usta svetih proroka“. Zaharija se sjeća otaca, štoviše Abrahama, kojemu je Bog izrekao obećanje o slavi njegova naroda i iskupljenju što će doći po Obećanome. Spominje i neprijatelje, ali uzgred, i kazuje kako „izbavljeni od neprijatelja“ služe Bogu „bez straha, u svetosti i pravednosti“, što svjedoči o bogobožnoj zajednici iz koje je potekao Ivan Krstitelj kakva može i dan-danas iznjedrili djecu snažna duha sa spremnošću za Bogom danu misiju. Najposlije, Zaharija se okreće djetetu i u proročkom stilu navješćuje njegovu misiju u Lk, 1,76-79:

„⁷⁶ A ti, dijete, prorok ćeš se Svevišnjega zvati

Jer ćeš ići pred Gospodinom

Da mu pripraviš putove,

⁷⁷ da pružiš spoznaju spasenja narodu njegovu

Po otpuštenju grijeha njihovih,

⁷⁸ darom premilosrdnog srca Boga našega

Po kojem će nas pohoditi

Mlado sunce s visine
79 da obasja one što sjede u tmuni
I sjeni smrtnoj,
Da upravi noge naše na put mira.“ (D/F)

Otac Zaharija imao je cjelovitu viziju o proročkoj ulozi svog sina. Znao je da će biti preteča „Mladog sunca sa visina“, odnosno Mesije Isusa. Ivan Krstitelj je i svojim odabirom, jer je on svoju misiju mogao iznevjeriti kao što je to djelomično učinio Samson, ostvario Božji plan za njegov život i postao jedan od najčistijih i najsnažnijih ljudskih likova koje svijet poznaje. Premda je nailazio na otpor, oglušivanje na poruku koju je iznosio i najposlije na mučeničku smrt, Ivan Krstitelj je imao zašto živjeti. Pripremio je put za Isusa, ukorio svoje suvremenike za grijeh, izvršio zadaću. Njegov je lik, inspirativan u umjetnosti, William Drummond (1585-1649)¹¹, ističući snažnost njegove osobnosti i njegove poruke, predočio pjesnički na ovaj način:

Sveti Ivan Krstitelj

Posljednji i najveći navjestitelj nebeskoga Kralja,
Zaogrnut grubim kožama, skriven u pustinjskoj divljini,
Među onim krvoločnim življem iz dubokih šumskih ralja
Što ga on nevinija od čovjeka zateknu u punini.

Njegova hrana bijahu skakavci, i ono što ondje nikne,
Uz med što iscijeden bi iz košnica djevičanskih.
Usahla tijela, upalih očiju, izgledao je kao kad rikne
Divljak neki, odavna prognan iz krajeva zemaljskih.

Ondje on grmijaše: *Svi vi čija se nada uzda*
U Boga, i sa mnoom usred ovih pustinja ćutite žalost i vaj,
Pokajte se, pokajte se, i neka svak stare grijeha obuzda!
A tko je čuo njegov glas, tko poslušao njegov vapaj?

Samo odjeci, kojima on zapovijedi: *Ne prestajite i ne tajite se!*
Odzvučuju od kremenih davnih špilja: *Kajite se, kajite se!* (Hurford, 1999:513)

Drummond je dobro shvatio odlučnost i veličinu Ivana Krstitelja, kojega nije

11 William Drummond of Hawthornden poznat je kao „škotski Petrarca“ zbog svojih lirskih soneta visoke osjećajnosti. Djela su mu: *Poems; Forth Feasting; Flowers of Sion; Cypress Grove*; itd.

pokolebalo ni tvrdo srce nepokajanih, premda je Ivan i krštavao obraćenike te ih je prema tomu bilo, niti je poslije u zatočeništvu, očekujući smrtnu presudu, odustao od svoje službe, iako je proživljavao – nedvojbeno – teške trenutke, nejasnoće, obeshrabrenost. Snažnost Ivanove osobnosti otvara pitanje o krhkosti sadašnjih generacija djece, o moralnoj neodlučnosti i problemu kako biti drugačiji. U kontekstu Ivanova djetinjstva, kao i Isusova, između ostalog može se zamijetiti klima malih pobožnih sredina, kućnih crkava koje su neporecivo bile jedan od potpornih elemenata izgradnje snažnih osobnosti spremnih na iznimne i Bogom dane zadaće i misije.

Tako je dakle *Magnificat* na roditeljskoj razini značenja poruka o *ushitu* zbog roditeljske službe u užem, ali i u širem smislu – jer roditelj može biti i onaj tko to biološki nije, kao što je npr. apostol Pavao bio mladom Timoteju, poruka o *časti* koju roditelj rođenjem i daljnjim odnosom dobiva i najposlije poruka o *misiji* djeteta što ga Bog daruje roditeljima kao svojim službenicima, jer je i Bog u Kristu bio Sluga. *Magnificat* sadrži uz perspektivu prošlosti i perspektivu budućnosti u kojoj Bog iz SZ djeluje u Kristu u NZ na jednak način, siteći gladne, pojecći žedne, podižući siromašne i potlačene te uklanjajući moćne nasilnike i uzurpatore.

Zaključak

Marijin *Magnificat* je – kako je razvidno – polivalentno polje s brojnim značenjskim razinama ili dimenzijama, koje se nisu iscrpile ovim istraživanjem te ga možemo smatrati i dalje otvorenim, pri čemu sve razine značenja koegzistiraju usklađeno, ili ugođeno, na ekspresivan i himnički način.

Na razini poetičkoj ili himničkoj prepoznaju se koegzistentni dvojaki stilovi: knjiško-ekspresivni i folkloristički, semitski i grčki, povijesni i eshatološki, himnički i dramatični. Na akterskoj i akcijskoj dominantni akter je Gospodin, s romantičarskim i viteškim dimenzijama, odnosno spasiteljskim djelovanjem što je intenzivirano nagomilanim glagolima koji opisuju Boga koji ima snažan motiv i koji radi. Na religijskoj i ekleziološkoj dá se odčitati proživljeno Marijino vjersko model iskustvo zasnovano na odnosu s božanskim Djetetom. Na revolucionarnoj i prevratničkoj značenja se sliježu k Božjem pravorijeku namjesto krvavoj smjeni moćnih i potlačenih ili pukoj sreći, što daje smjernice nacionalnim pokretima koji pokušavaju ratom i nasiljem ostvariti svoja prava. Na feminističkoj i rodnoj razvidno je da je Marija aktivna sudionica rješavanja svjetskih problema te predstavница novog svijeta u kojoj služba nije poniženje, nego je naprotiv prednost te da je pripadnost ženskom rodu ne čini podčinjenom, nego afirmiranom i renomiranom. Na maternističkoj i obiteljskoj smjernice značenja upućuju na *ushit* zbog roditeljstva, na *čast* zbog odnosa dijete-roditelj te na *misiju* djeteta kao okosnice zdrave i produktivne obitelji.

Literatura

- Akvinski, Toma (1981). *Izabrano djelo*, prir. Tomo Vereš. Globus, Zagreb.
- Anić, Vladimir (2005). *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Novi Liber, Zagreb.
- Bogišić, Rafo (1975). *Djela, Ivan Gundulić, Osman*. Mladost, Zagreb.
- Brown, Raymond Edward (1978). *Mary in the New Testament*. Fortress Press, Philadelphia.
- Casey, Daniel W. Jr (1999). *Mary's Magnificat*. online version, <http://www.christusrex.org/www1/ofm/mag/MAen9909.html>, posjet 19. 8. 2009.
- Celestin Tomić (1975). *Marijina poruka*. Zagreb : Provincijalat franjevac konventualaca.
- Chouraqui, André (2005). *Deset zapovijedi danas*. Konzor, Zagreb.
- Easton, Fraser (2001). Mania and Literary Style: The Rhetoric of Enthusiasm from the Ranters to Christopher Smart, u: *Studies in Romanticism*, vol. 40, br. 2, str. 306.
- Gaventa, Beverly Roberts, Cynthia L. Rigby (2002). *Blessed one: Protestant Perspective on Mary*. Westminster John Knox Press, Louisville.
- Gaventa, Beverly Roberts (1995). *Mary: Glimpses of the Mother of Jesus*. University of South Carolina Press.
- Geldenhuis, Norval (1979). *The New International Commentary on the New Testament*. WM. B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids.
- Haffner Paul (2004). *The Mystery of Mary*, Hillenbrand Books, Chicago.
- Hawes, Clement. *Smart's bawdy politic: masculinity and the second age of horn in 'Jubilate Agno'* <http://www.questia.com/reader/printPaginator/790>.
- Hegel, Georg Wilhelm Friedrich (1986). *Estetika*, II. knjiga, prijevod V. Đaković, Beogradski izdavačko-grafički zavod, Beograd.
- Novi zavjet i psalmi* (2006). Hrvatski biblijski nakladnik, Varaždin.
- Hurford Christopher (1999). *Favourite Verse*, Parragon Book, Parragon. (prejev pjesme na hrv. Đ.G.P.)
- Johnson, Elizabeth (2003). *Truly our sister: a Theology of Mary in the Communion of Saints*. Continuum International Publishing Group, London.
- Kaštelan/Duda (1997). *Biblija SZ i NZ*, KS i HEBD, Zagreb.
- Kittel, Gerhard (ur) (1964). *Theological Dictionary of New Testament*, vol. IV., Eerdmans.
- Mićanović, Krešimir (2002). O izražavanju posvojnosti, u: *Važno je imati stila*. Disput, Zagreb.

- Morgan, Elizabeth (2005). Mary and Modesty, u: *Christianity and Literature*. vol. 54, br. 2, str. 209.
- Morris, Leon (1983). *Marijin hvalospjev u Evanđelje po Luki, Uvod i komentar*, ur. A. Birviš i S. Orčić, preveo R. Gajer, Dobra vest, Novi Sad, str. 71-74.
- Nestle, Eberhard (1921). *Novum testamentum Graece et Latine*, Stuttgart.
- Nolland, John (1989). *World Biblical Commentary*. Word Books, Dallas.
- Pranjić, Krunoslav (2001). *Jezikom i stilom kroza književnost*, Školska knjiga, Zagreb.
- Rebić/Fučak/Duda (1994). *Jeruzalemska Biblija*, KS, Zagreb.
- Ružić, Žarko (1985). *Stanca*, u: *Rečnik književnih termina*, Nolit, Beograd.

Co-existent Levels of Meaning in Mary's Magnificat

Summary

Mary's Magnificat is a lyric miniature with an emphatically rich semantic scope consisting of numerous levels identified by the author as: 1) the hymnic and poetic level, 2) the subject involved and action level, 3) the religious and ecclesiological level, 4) the revolutionary and subversive level, 5) the feminist and gender level, and 6) the maternal and family level. A co-existence and openness in the polysemic structure of the Magnificat is also found in this article which highlights messages for contemporary readers, especially for families. From Mary's experience, which is spoken out in the Magnificat, as well as from the life of the holy family, one can separate special values: rapture through parenting, honor in the parent-child relationship, and awareness of the mission given to the child by God.

Key words: *Mary, Magnificat, family, mission, poetic structures*